

Boštjan Udovič
Fakulteta za družbene vede,
Univerza v Ljubljani

Milan Jazbec (ur.)
**Sociologija diplomacije:
izhodišča, okvir in študije primerov**
Fakulteta za družbene vede,
Založba FDV, Ljubljana 2012,
264 strani, 19 EUR
(ISBN 978-961-235-591-3)

Ob dvajseti obletnici samostojne slovenske države je čas, da se ozremo in premerimo, kaj smo naredili na različnih področjih. Eno od področij, ki je v tem času postalo še posebej pomembno, je področje diplomatskih študij oz. obravnavanja diplomacije skozi različne prizme. Čeprav smo v Sloveniji v zadnjih letih pričali številnim delom, ki obravnavajo diplomacijo z različnih vidikov, pa je delo, ki ga predstavljam, prvo, ki se diplomacije loteva s sociološkega vidika. Ne preučuje je kot aktivnosti diplomatov ali dejavnosti države, ampak išče v njej različne družbene vzorce. V pričujočem delu diplomacija ni neodvisna spremenljivka, ampak jo avtorji razumejo kot rezultat določenih družbenih silnic, sprememb in aktivnosti. Posledično se diplomacija skozi vse delo obravnava kot odvisna spremenljivka.

Pričujoča monografija je zasnovana po načelu lijaka, kar pomeni, da prehaja od splošnega h konkretnemu. Prvo poglavje se ukvarja s konceptualizacijo in kontekstualizacijo sociologije diplomacije. V njem Milan Jazbec ugotavlja, da se sociologija di-

plomacije »ukvarja s proučevanjem pojavov, odnosov in procesov v diplomatski organizaciji in v njenem okolju« (str. 15). S takšno definicijo Jazbec začrta okvir, znotraj katerega se odvija nadaljnja razprava v knjigi. Gre torej za razpravo o silnicah zunaj in znotraj diplomatske organizacije, ki vplivajo na delovanje diplomatske organizacije oz. njenih akterjev.

Smelo zasnovanemu poglavju, ki definira sociologijo diplomacije kot eno od oblik diplomatskih študij, sledi razprava pokojnega zaslužnega profesorja dr. Vladimirja Benka, v kateri naniza šestnajst tez o pogledu na sociologijo diplomacije. Te teze so skladne s sociološkim pristopom k znanosti o mednarodnih odnosih, ki ga je v svetovnem formatu razvil Raymond Aron, na Slovenskem pa prav profesor Benko. Z vidika preučevanja sociologije diplomacije se mi zdita še posebej pomembni druga in deveta teza, ki predstavljata okvir nadaljnje razprave profesorja Benka. Druga teza izpostavlja, da je »diplomacija konstitutivna institucija mednarodne družbe« (str. 45). To pomeni, da je diplomacija (in vse, kar nosi s seboj) eden osrednjih temeljev sodobnih mednarodnih odnosov, in je kot taka spremenljiva ter določena s časom in prostorom. Posledično diplomacija ne more biti razumljena le kot *obrt* ali *stroka*, ampak je koncept, ki je pojmovno subordiniran mednarodnim odnosom. A pomen Benkove teze je mnogo širši, kot se zdi na prvi pogled. Benko s svojim definiranjem diplomacije kot konstitutivnega elementa mednarodne družbe diploma-

cijo izvzame iz *diplomatskih študij* in jo uvrsti v *znanost o diplomaciji*. Če Benko v 2. tezi postavlja temelje diplomaciji kot znanosti, pa v 9. tezi analizira dejavnike, ki vplivajo na diplomacijo. Ti dejavniki so tako procesni kot odnosni, njihova pomembnost pa je v tem, da jih je mogoče definirati in v nekaterih primerih celo kvantificirati. Benko torej ugotavlja, da je diplomacija produkt, na katerega vplivajo številne spremenljivke, ki jih lahko opredelimo kvantitativno in kvalitativno. Rezultat tega pa je, da lahko diplomacijo preučujemo le, če upoštevamo čas in prostor, v katerem diplomacija nastaja. Brez zgodovinskega in sociološkega konteksta (ki ga Benko ne razume sociološko nominalistično) je preučevanje diplomacije pristransko.

Benkovo teorijo o diplomaciji kot znanosti v praksi preverja Malova v svoji razpravi o diplomaciji kot poklicu, v kateri se dotakne številnih žgočih točk – od izbire med specialisti in generalisti do vprašanja izobraževanja in usposabljanja diplomatov. Čeprav je njena razprava smela in zanimiva, bi po mojem mnenju gotovo bolj sodila v empirični del knjige, saj bi tako lahko nekatere trditve, ki jih izpostavlja, preverila v slovenski praksi.

Prispevek Gruban Ferleževa, ki se dotika vprašanj, povezanih z diplomacijo Evropske unije, bi morda bolj sodil v strukturo (tj. različne oblike diplomacije, npr. državna, ne-državna, diplomacija institucij EU idr.) kot pa v sociologijo diplomacije, kakor jo definira urednik (prim. zgoraj). Če-

prav se Gruban Ferleževa v obravnavi dotakne nekaterih vprašanj iz sociologije diplomacije (npr. interakcije med akterji), je škoda, da ne polemizira dovolj s sociološkimi komponentami nacionalne in evropske diplomacije. Skleпам, da je temu botrovala predvsem omejenost prostora, saj bi sicer debata lahko hitro postala (pre) obsežna.

Drugi del knjige z naslovom *Empirični primeri* (gre za empirične primere/analize iz sociologije diplomacije) je ne glede na to, da so vanj vključeni članki številnih avtorjev, koherentno in dobro pripravljen. Nekdanji predsednik slovenske Skupščine (in pozneje Državnega zbora Republike Slovenije) ter profesor na Pravni fakulteti France Bučar se v razpravi loteva vprašanja nastanka diplomacije Slovenije z vidika sociološke zgodovine. V svojem prispevku osvetljuje ključne družbene spremembe, ki so pripeljale do mednarodne aktivnosti Slovenije. Dodana vrednost tega prispevka je predvsem osebna izkušnja avtorja pri opisovanju dogodkov ob vzpostavljanju slovenske države in diplomacije. Osebno izkušnjo Franceta Bučarja dopolnjuje poglavje Milana Jazbeca, ki se z enako metodo kot njegov predhodnik loti preučevanja značilnosti diplomacije Slovenije ob njenem vzpostavljanju. Jazbec v zastavljenem metodološkem okviru preučuje razvoj diplomacije Slovenije, pojasnjuje trende v diplomatski službi, ozadja in določena izbrana vprašanja (npr. položaj žensk v ministristvu za zunanje zadeve). Jazbečeva analiza je še

posebej zanimiva, saj bralcu omogoča vpogled v strukturo diplomatskega aparata, ponuja pa tudi odlična izhodišča za nadaljnje raziskovanje v okviru sociologije diplomacije. Eno od temeljnih vprašanj, ki ga izpostavlja Jazbečevo poglavje, je vprašanje žensk v diplomaciji, njihovega statusa in *neprehodnosti* na višje položaje. Prav s tem vprašanjem pa se ukvarjata zadnji poglavji monografije.

Ta dva prispevka obravnavata predolgo zapostavljeno vprašanje spolne (ne)enakosti v diplomaciji kot službi in diplomaciji kot praksi, s katerim se je dosedanja znanost o diplomaciji premalo ukvarjala. Prispevka Mace Jogan, Milene Stefanović Kajzer in Maje Božović na eni ter Moreen Dee in Felicity Volk na drugi strani odlično osvetlujeta vprašanje, ki se postavlja bralcu, in sicer, kako prebiti oviro vključevanja žensk na najvišje položaje v diplomaciji – tako globalno kot lokalno. Prispevek Joganove, Stefanović Kajzerjeve in Božovičeve spretno povezuje teorijo in prakso; slednja temelji na empiričnih podatkih, ki so jih zbrali Jazbec, Lukšič Hacin, Pirnat in Stefanović Kajzer leta 2009. Ti so primerni, čeprav bi si bralec (in tudi jaz) bolj želel aktualiziranih, predvsem zato, ker bi hotel ugotoviti, ali se je Ministrstvo za zunanje zadeve (MZZ) držalo svojih obljub, ki jih je dalo ob objavi analize Jazbeca, Lukšič Hacinove, Pirnata in Stefanović Kajzerjeve in so v dokumentu iz leta 2009 tudi formalno zapisane, ali ne. To bi bil pomemben podatek tako za bralca kot tudi »vzvod« za spodbudo MZZ k večji aktivnosti na

obravnavanih področjih. Ne glede na to velja poudariti, da so avtorice svojo analizo odlično pripravile in jo tudi primerno podkrepile. Podobno bi lahko rekel za delo Deejeve in Volkove (prevedla ga je Polona Mal), ki je bilo zame kot bralca iz male države izrazito poučno. Morda še predlog avtoricam, ki se ukvarjajo s položajem žensk v diplomaciji: zanimivo bi bilo na te zadeve pogledati s primerjalnega vidika. V zastavljenem okviru monografije je dovolj nastavkov, da bi morda (prihodnji izdaji) dodali poglavje, ki bi na podlagi empiričnih podatkov primerjalo položaj žensk v slovenski in diplomacijah drugih držav bodisi nam sorodnih bodisi bolj oddaljenih. Zagotovo bi bilo nujno s primerjalnega vidika (npr. ob upoštevanju značilnosti spremenljivke male države ali pa jezikovno sorodne, kulturno bližnje ipd.) pregledati in ugotoviti, ali je položaj žensk v diplomaciji *problematičen* le na Slovenskem ali pa se tudi druge države soočajo s podobnimi težavami. Na tej podlagi bi seveda lažje našli odgovor, kaj storiti. A vse naštetu so samo predlogi.

Sklenem lahko, da je najpomembnejša dodana vrednost monografije utiranje poti novi znanstveni poddisciplini preučevanja diplomacije, tako na Slovenskem kot na tujem. V tem okviru nadaljuje deli Milana Jazbeca iz let 1998 in 2001, v katerih je ta začel z razpiranjem področja sociologije diplomacije. Poleg omenjenega velja pohvaliti še nekaj zadev. Prvič, monografija je pisana v »odprti kodi«, ki omogoča bralcu, da ob branju intenzivno razmišlja in z ugotovitvami

polemizira. Drugič, zasnovana je dokaj široko, kar pomeni, da omogoča dopolnjevanje, nadgradnjo, dodelavo, predvsem pa primerjalni pristop. Tretjič, ne glede na to da šele utira pot poddisciplini v raziskovanju diplomacije, je pisana metodološko primerno, koherentno in znanstveno *lege artis*. Zato jo toplo priporočam tako študentom kot tudi znanstvenikom, ki se ukvarjajo s področjem diplomacije.

Katja Matko
Fakulteta za socialno delo,
Univerza v Ljubljani

Darja Zaviršek
Od krvi do skrbi: Socialno starševstvo v globalnem svetu
Založba Aristej, Maribor 2012,
171 strani, 23 EUR
(ISBN 978-961-220-082-4)

Knjiga Darje Zaviršek *Od krvi do skrbi* s podnaslovom *Socialno starševstvo v globalnem svetu* sistematično predstavi pluralni koncept starševstva, pri čemer se osredotoča na t.i. socialno starševstvo. Socialna oblika starševstva se pojavlja že vso človeško zgodovino, v sodobnem svetu pa postaja vse pogostejši odnos med starši in otroki.

Monografija ponuja zanimivo potovanje med sodobnimi in zgodovinskimi oblikami socialnega starševstva. Tematsko je razdeljena na pet metazgodb iz globalnega sveta: zaton zakonske zveze, mednarodne posvo-

jitve, transnacionalne globalne družine, mavrične družine in izkušnje otrok v njih ter uporaba reproduktivne tehnologije za prihodnje starševstvo. V študiji so uporabljene naslednje metode in perspektive: zgodovinska, transnacionalna, primerjalna, etnografska in narativna.

Zaton zakonske zveze so avtorji v preteklosti pogosto povezovali s »konceom družine« (str. 11), a je pomen izgubljala samo nuklearna družina, razumljena kot tista prava – normalna družina. Danes se v praksi vse pogosteje srečujemo z družino, ki jo imenujejo »združena družina« (ibid.). Druga pomembna tema v knjigi povzema področje posvojitve. Avtorica se najprej posveti kulturno-socialni zgodovini posvojitve, ki jo osvetli z vidiki avtorja J. Goodyja, in preide na sodobni pojav mednarodnih posvojitve. Z mednarodnimi posvojitvami so se spremenili tokovi in razlogi za posvojitve, otrok pa postaja le ena izmed dobrin menjave na globalnem trgu. Posvojitve potekajo po klasičnih poteh redkih mednarodnih dobrin (z globalnega juga na globalni sever in z vzhoda na zahod). Mednarodne posvojitve v obliki, kot jo poznamo danes, so mogoče zaradi liberalizacije vsakdanjega življenja. Tretja obravnavana oblika socialnega starševstva predstavlja nov tip družine, t.i. globalno družino, ki jo tvorijo ženske migrantke in njihove družine. Največji paradoks, poudari avtorica, predstavlja dejstvo, da migrantske delavke postajajo ženske iz tradicionalnih okolij in revnih družb. S tem se prav v teh okoljih in družbah do-